

Asia i endring

Faglige og tematiske prioriteringer

Delaktivitet under UTENRIKS

Innhold

1	Introduksjon	3
1.1	Hva mener vi med «Asia»?.....	4
2	Bakgrunn og formål.....	4
3	Tematikk og faglig innretning.....	5
3.1	Maktforskyvning, fred og konflikt	5
3.1.1	Maktforskyvning og stabilitet.....	6
3.1.2	Fred og forsoning	7
3.2	Multilateralisme under press	7
3.2.1	FN, institusjoner og internasjonale regimer.....	8
3.2.2	Regionale institusjoner i Asia	9
3.3	Økonomisk vekst, utvikling og global konkurranse.....	10
3.3.1	Økonomisk vekst, teknologi og utviklingsmodeller.....	11
3.3.2	Urbanisering og nye middelklasser	12
3.3.3	Global konkurranse	13
3.4	Klima, miljø og ressurser	13
3.4.1	Ressurser i Asia under press.....	14
3.4.2	Det grønne skiftet: miljø- og klimapolitikk nasjonalt og internasjonalt.....	15
3.4.3	Myndigheter, lokalsamfunn og miljøaktivisme	16
3.5	Sosial, politisk og ideologisk endring.....	16
3.5.1	Makt og opposisjon	16
3.5.2	Ideologisk endring	17
3.5.3	Styresett, demokrati og rettigheter	17

1 Introduksjon

«Asia i endring» reflekterer tre viktige endringsprosesser. For det første foregår det politiske, økonomiske og sosiale reformer og brytninger innad i flere asiatiske land med konsekvenser for videre vekst og stabilitet. For det andre har flere asiatiske land som følge av vedvarende høy økonomisk vekst fått økt innflytelse på global økonomi, klimaspørsmål, multilaterale institusjoner og internasjonal sikkerhetspolitikk. For det tredje har Kina vokst seg så vidt mektig i forhold til andre land i regionen at det endrer mellomstatlige relasjoner, ikke bare i Asia, men også utover regionen. Et Asia i rask endring har store konsekvenser for Europa og Norge.

Asia huser i dag en stor del av verdens industri, har de største og raskest voksende markedene, og de travleste handelsveiene. EUs handel med Asia er betydelig større enn med USA (1,4 bn Euro versus 1 bn). I tillegg til at Asia har en langt større økonomi enn noen annen verdensdel, er det også der mesteparten av den militære opprustningen skjer. Målt i kjøpekraftsparitet har Kinas økonomi gått forbi så vel USAs som EUs. Målt i nominell verdi forventes Kinas økonomi å passere USAs en gang i nær fremtid. Kina har de siste årene også utviklet verdens nest sterkeste militærmakt, etter USA. Forholdet mellom USA og Kina er i dag verdens viktigste bilaterale statsforhold. Utviklingen i forholdet mellom disse to supermaktene vil i økende grad prege internasjonal politikk, med betydelige konsekvenser for Norge og Europa. Indias økonomi forventes på sin side å bli verdens 3. største innen 2030 og vil påvirke landets økonomiske, politiske og sikkerhetsmessige betydning og rolle internasjonalt.

Asia er sentralt også fra et FN-perspektiv. Det var først og fremst på grunn av fenomenal økonomisk vekst i Asia at FNs tusenårs mål i så stor grad ble oppnådd i de første 15 årene av vårt århundre. Kinas vekst trakk andre land og regioner med gjennom en raskt økende handel. Kinesisk etterspørsel fikk prisene på råvarer til å stige samtidig som prisene på ferdigvarer ble kraftig redusert. Det er igjen Asia som gir det fremste grunnlaget for FNs håp om å kunne nå bærekrafts-målene for perioden 2015–30. Videre er asiatiske land store bidragsytere til FNs fredsbevarende operasjoner. Mer bekymringsfullt er det at Asia står for en raskt økende andel av verdens energi- og råvareforbruk, og av verdens klimautslipp.

For Norge utgjør Asia et stort økonomisk potensial, både i form av handel og norske investeringer og i form av asiatiske investeringer og turisme til Norge. Nordområdene er spesielt interessante for asiatiske land, og særlig viktige for Norge. Nær 20 prosent av Statens pensjonsfond utlands tilgodehavender er plassert i asiatiske verdipapirer eller selskaper. Norge har styrket sine politiske kontakter og sin diplomatiske representasjon i Asia. Norges forhold til Kina er normalisert og Norge har styrket sitt samarbeid med de to andre asiatiske stormaktene India og Japan. Siden 2017 har Norge dessuten hatt en egen ambassadør til den sørøstasiatiske samarbeidsorganisasjonen ASEAN.

Norge har engasjert seg med støtte til så vel klimapolitiske tiltak som bistand til fredsprosesser i flere tidligere og pågående interne væpnede konflikter i regionen, så som Afghanistan, Sri Lanka, Nepal, Myanmar, Thailand og Filippinene. Et eksempel på hvordan Norges forhold til Asia er i endring er utviklingen i relasjonen til India. Det tidligere utviklingssamarbeidet er erstattet med et tettere forskningssamarbeid, og Norge har nå en forsvarsattache stasjonert ved ambassaden i New Delhi. Asiatiske lands økte engasjement og innflytelse i FN og multilaterale institusjoner er av stor betydning for Norge. Norge lanserer en Indiastrategi ut 2030 med fokus på samarbeid om en rettsbasert verdensorden, energi, hav, klima og miljø samt vekt på forskning, høyere utdanning og helsesamarbeid.

1.1 Hva mener vi med «Asia»?

Mens 16 prosent av menneskeheten bor i Afrika, 14 prosent i Amerika, 10 prosent i Europa og 0,5 prosent i Australia og Oseania, står Asia alene for 60 prosent av jordens befolkning. Det gjør det problematisk å sammenligne hele Asia med andre verdensdeler.

«Asia i endring» omfatter Asia øst for Iran. Det vil si at Vest-Asia (den asiatiske delen av Midtøsten) ikke inngår i dette programmet. Det vil likevel være aktuelt å inkludere prosjekter hvor Vest-Asia inngår i en større helhet, som for eksempel Midtøstens rolle i Kinas *Belt & Road*-initiativ. Dette gjelder også for Oseania, særlig Australia. På samme måte forholder det seg med Russland. Til tross for at en stor del av Russland geografisk sett ses på som en del av Asia, vil dette programmet ikke omfatte prosjekter som analyserer den indre utviklingen i Russland, selv ikke øst for Ural. Men programmet vil kunne inkludere prosjekter hvor Russland inngår i en større helhet, som for eksempel Kinas eller Japans relasjoner med Russland. Tilsvarende vil endringer i USAs og EUs Asiapolitikk og relasjoner med asiatiske land (øst for Iran), som konsekvens av Asias økte innflytelse og endringer i Asia, være relevante temaer for satsingen.

2 Bakgrunn og formål

Asias økte innflytelse på de aller fleste saksfelt har endret Norges kompetansebehov. Norsk Asiaforskning har i lengre tid i all hovedsak vært avhengig av støtte fra midler som hentes fra det tradisjonelle bistands- og utviklingsarbeidet. Dette har blant annet bidratt til å vanskeliggjøre forskning på de landene som har oppnådd en sterk økonomisk utvikling, eller på saksfelt av stor utenrikspolitisk betydning utover utvikling, som global konkurranseevne eller sikkerhetspolitikk. Til tross for at mange land i Asia fortsatt er lavinntektsland, er det ikke lenger naturlig å se Asia fra et entydig utviklingsperspektiv, men i kombinasjon med fagområder som også er relevante for utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Ikke desto mindre skal programsatsingen der det er relevant, følge opp FNs bærekraftsmål i spørsmål knyttet til blant annet ekstrem fattigdom, utdanning, miljømessig bærekraft og konfliktløsning. På den måten kan man ved å forstå og arbeide for å redusere kilder til konflikter i og mellom land, bidra til internasjonal stabilitet, fred og velstand.

«Asia i endring» støtter opp om Norges forskningspolitikk og -strategier. Et viktig referansedokument er Forskningsstrategi for utenrikstjenesten og Norad 2017-2024, der Asia er utpekt som ett av fire satsningsområder. Kina, India, global handel, Asia og nordområdene og sikkerhetspolitikk i Asia er de prioriterte temaene for satsningsområdet i strategien.

Hovedmålet med program-satsningen «Asia i endring» er å bidra til at det bygges norsk forskningskompetanse på et høyt internasjonalt nivå langs et bredere spekter av temaer som speiler et Asia i rask endring, hva dette betyr globalt og ikke minst hvilke konsekvenser det har for Norge. Forskningsprosjektene kvalitets- og relevans for den nasjonale og internasjonale forskningsfronten vil være avgjørende.

Forskningen skal være av høy kvalitet. Det er ønskelig at den fremmer tverrfaglig samarbeid mellom ulike akademiske disipliner og at den skjer i samarbeid med internasjonalt anerkjente asiaforskere og forskningsmiljø, både i og utenfor regionen.

Satsingen har som målsetning å:

- styrke og videreutvikle Asia-forskningen i Norge
- produsere forskning av høy kvalitet, relevant for beslutningstakere i forvaltning, næringsliv, organisasjonsliv og arbeidsliv
- fremme forskning som er basert i kilder fra og data på originalspråk fra de forskjellige landene og regionene i Asia, og som systematisk utvikler nye former for tverrfaglig samarbeid mellom humaniora, jus, samfunnsvitenskaper og naturvitenskaper
- utvikle langsiktig samarbeid mellom norske forskere, asiatiske forskere og asiaforskere i andre land
- skape arenaer for forskerrekruttering og internasjonalt forskningssamarbeid
- legge til rette for løpende kontakt mellom forskere og brukere av forskningen

3 Tematikk og faglig innretning

Satsingen Asia i endring ligger under Forskningsrådets program UTENRIKS (internasjonale relasjoner, utenriks- og sikkerhetspolitikk og norske interesser).

Forskningsrådet ønsker gjennom denne utvidelsen av programområdet å støtte opp under utviklingen av norske forskningsmiljøers kompetanse på verdens viktigste vekstregion: Asia øst for Iran.

Satsingen sikter videre mot å øke kontakten på alle stadier i forskningsprosessen mellom forskerne og de miljøene som formulerer og implementerer norsk utenrikspolitikk og representerer norske interesser i Asia: UD og ambassadene, Stortinget, næringslivet, frivillige organisasjoner, kulturinstitusjoner, osv.

Følgende fem temaområder er prioriterte forskningsområder under denne satsingen. Disse er en konkretisering av de overordnede tematiske hovedprioriteringer i UTENRIKS programmets programplan.

- Maktforskyvning, fred og konflikt
- Multilaterale institusjoner og internasjonale regimer under press
- Økonomisk vekst og global konkurranse
- Ressurser og klima
- Styresett, sosial og politisk endring

Satsingen vil ikke være begrenset til de problemstillingene som nevnes i dette dokumentets omtale av de fem saksområdene. Dokumentets hovedhensikt er å stimulere til gode, relevante søknader enten om de spørsmålene som reises i teksten eller om andre viktige spørsmål hvis de vurderes å ha betydning for å forstå viktige, samtidige utviklingstrekk i Asia og for norsk utenriks- og globalpolitikk.

3.1 Maktforskyvning, fred og konflikt

Kinas raskt økende økonomiske og militære maktposisjon er nå den største endringsfaktoren i internasjonal politikk. Kinas nye makt er av et slikt omfang at det kan få store konsekvenser for samarbeids- og konfliktmønstre globalt. I tillegg til behovet for ny innsikt i maktforskyvningen på strukturnivå i regional og internasjonal politikk og dens konsekvenser for mellomstatlige relasjoner,

pågår det fortsatt flere væpnede konflikter og opprør innad i flere land og på tvers mellom landegrensene, og det er flere forsoningsprosesser i regionen, som på hver sin måte krever ny og oppdatert kunnskap.

3.1.1 Maktforskyvning og stabilitet

Kinas økonomiske vekst og militære modernisering de to siste tiårene har ført til en maktforskyvning verden aldri har sett maken til - i fredstid. Kinas naboer er sterkt preget av Kinas økende styrke og nærvær. Kinas forhold til de asiatiske stormaktene Japan og India, samt Kinas partnerskap med Russland og Pakistan, har fått global betydning, ikke minst for Kina-USA-forholdet. Denne maktforskyvningen i retning Asia krever ny forskning på flere områder. Hvordan påvirkes Norges og Europas rolle i regionen? I hvilken grad fører økt makt til økt nasjonalisme og en mer selvhevdende utenrikspolitikk, og i hvilken grad fører den til at de asiatiske landene tar større ansvar for å opprettholde en multilateral verdensorden? Vil den økonomiske globaliseringen fortsette eller går utviklingen mer i retning av en politikk som sikter mot beskyttede nasjonale eller regionale markeder?

Kinas militære modernisering omfatter interkontinentale strategiske raketter med atomstridshoder, et stort antall landbaserte missiler, og ikke minst en raskt voksende luft- og sjømakt. Kina bruker store ressurser på forskning innen kunstig intelligens, cyber, kvanteteknologi, hypersoniske plattformer samt romforskning. Det er viktig at norske forskningsmiljøer besitter kompetanse på Kinas utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitikk og på hvordan andre asiatiske land svarer på den kinesiske utfordringen.

Kinas vekst har medført at USA og Kina nå har verdens viktigste bilaterale maktforhold. Hvordan påvirker det utenrikspolitikken til Russland og Europa? USAs forhold til et mektigere Kina kan få store konsekvenser for USAs evne til å fylle sin rolle i NATO, og for forholdet til Russland som nå er Kinas viktigste partner. Som alliert med USA gjennom NATO og nabo til Russland har Norge behov for kunnskap om hvordan maktforskyvningen i retning av Kina påvirker vår sikkerhet.

Maktforskyvningen har ført til en gryende usikkerhet om fred og stabilitet i regionen. Kinas integrasjon i internasjonal økonomi fra 1979 og fremover skjedde litt på samme måte som for USAs alliansepartnere i de foregående tiårene: Japan, Sør-Korea, Taiwan, Singapore, Indonesia, Malaysia og Thailand. De asiatiske «tigrene» hadde lagt grunnlaget for en regional utvikling, som Kina sluttet seg til. Den lange perioden med fred og økonomisk vekst fra 1979 av kan imidlertid gå mot slutten.

«Øst-Asia-freden» har vært en viktig forutsetning for regionens økonomiske fremvekst, men mange konflikter er ikke blitt løst. Koreakrigen er ikke avsluttet formelt, og landet er delt. Kina er også delt gjennom Taiwan-stredet. Det skjer stadig episoder ved den omstridte grensen mellom Kina og India, og Russland og Japan er ikke blitt enige om øygruppen Kurilene. I tillegg er det flere overlappende krav på kontinentalsokkel og økonomiske soner så vel i Øst-Kina- som i Sør-Kina-havet.

Kina utfordrer nå USAs innflytelse og militære nærvær i Asia. USA har prøvd å svare ved å flytte en større del av sin marine til regionen og styrke sitt engasjement. Det foregår nå en omfattende rivalisering, der en rekke stater helst unngår å velge side og holder seg inne med både Kina og USA. Maktforskyvningen har medført en militær opprustning i flere asiatiske land, og utløst en diskusjon ikke minst i Japan og India om endring i deres utenrikspolitikk. Japan styrker sin allianse med USA og vurderer endringer i sin fredsgrunnlov. India ser seg 'omringet' av kinesiske interesser i Pakistan, over land i Himalaya, Myanmar og i Det indiske hav, og har nærmet seg USA.

Rivaliseringen mellom stormaktene i Asia utspiller seg i økende grad også på det økonomiske området. Kinas Belt & Road-initiativet har skapt uro blant flere stormakter for at Kina skal styrke sin

internasjonale innflytelse, og både USA og Japan etablerer delvis konkurrerende infrastruktur-initiativer. Mange aktører kobler økonomi til sikkerhetspolitiske interesser i større grad enn før. En økende vilje blant stormakter til å ta økonomiske virkemidler i bruk for å oppnå sikkerhetspolitiske målsettinger kan få store konsekvenser for den regelbaserte verdensøkonomien, med betydelig ringvirkninger for en liten og åpen økonomi som den norske.

Kinas Belt & Road-initiativet og økte interesser i Indias tradisjonelle interessesfære bidrar til å knytte Sør-Asia, Sentral-Asia og Øst-Asia tettere sammen (og i noen grad også Vest-Asia og Oseania), både gjennom økt økonomisk samarbeid og utbygging av infrastruktur og gjennom økt rivalisering mellom stormaktene. Stillehavsregionen og Det indiske hav vokser gradvis sammen til én stor økonomisk og geopolitisk region, som mange i USA, Japan og India nå kaller *The Indo-Pacific*.

Det er press på demokratiske institusjoner i en del land og sårbare postkonfliktsituasjoner i Asia, og flere driver samtidig en balansegang mellom Kina og India eller Kina og USA. Maktforskyvningene globalt fra USA til Kina og til dels India og andre asiatiske land spiller inn i den demokratiske utviklingen på nye måter. Hvordan påvirker dette handlingsrommet for å støtte MR og demokrati i disse landene?

Stabiliteten i Asia utfordres også av sterkere identitetskonflikter, så vel etniske som religiøse. Kunnskap om denne type spenninger, og ikke minst hvordan ulike aktører og land gjør bruk av dem, er viktig for å forstå ikke bare lokale konflikter i og mellom land, men også mer overordnede stabilitetsutfordringer, så som hvordan arbeidet for bærekraftig bruk av havet påvirkes av maktforskyvninger.

3.1.2 Fred og forsoning

De viktigste øst-asiatiske nasjonene har bygd opp en sterk statsmakt med evne til å enten undertrykke indre opposisjon eller fjerne grunnlaget for voldelige opprør ved å utvikle et legitimt styresett. Dette, samt sivil kontroll med forsvarsmakten, har ført til færre og mindre intense interne væpnede konflikter. Men tre øst-asiatiske land, Filippinene, Myanmar og Thailand, har fortsatt interne væpnede konflikter, og i alle disse tre landene har militæret stor politisk innflytelse.

Sentral-Asia har også unngått alvorlige væpnede opprør mot sine post-sovjetiske autoritære regimer, mens Sør-Asia har vært rammet av omfattende intern krigføring. De som har vært hardest rammet er Afghanistan, Nepal og Sri Lanka, mens Pakistan og Bangladesh har vært politisk ustabile med intens maktkamp mellom ulike familier og grupperinger. I noen av de fattigste indiske statene pågår det også væpnede konflikter. Noen av disse konfliktene har gitt og kan fortsette å gi grobunn for terrorisme. Det er viktig å forstå drivkreftene bak bruk av terror i politisk kamp og krigføring.

Norge har engasjert seg sterkt i forsøk på å skape fred i flere av de asiatiske landene der det har vært interne væpnede konflikter, og norske forskningsmiljøer har kompetanse på flere av disse landene. Det er viktig at denne kompetansen opprettholdes og videreutvikles.

3.2 Multilateralisme under press

I tiden siden 2. verdenskrig er mellomstatlige relasjoner i økende grad blitt regulert gjennom regionale og multilaterale institusjoner og internasjonale regimer. I Norge og Europa er det bred enighet om at velfungerende institusjoner og regimer er nødvendige for å møte globale utfordringer og skape internasjonal forutsigbarhet. Mange institusjoner og regimer ble etablert i de første årene

etter andre verdenskrig, og ble dermed dominert av vestlige land. Dette er nå i endring, og de store asiatiske landene setter stadig tydeligere fotavtrykk i multilaterale institusjoner og internasjonale regimer, ikke minst det gryende klimaregimet.

Kina er et av fem faste medlemmer med vetorett i FNs Sikkerhetsråd, og Kina, Japan, India, Pakistan, Bangladesh, Indonesia, og Nepal har vært og er store bidragsyttere til FNs fredsbevarende operasjoner. De asiatiske landene spiller en sentral rolle i mange globale spørsmål, som nedrustning, havrett, handel, klima, energi og ressurser. Hvordan landene forholder seg til WTO og andre fora vil ha betydning for handelssystemet og dermed for Norge. Sikkerhetsrådreform er viktig for India og FN mister noe relevans for inderne når forhåpningen om reform av Sikkerhetsrådet stadig gjøres til skamme .

Det har de to siste tiårene vært en rask utvikling av regionale diskusjons- og samarbeidsfora i Asia, men regionen mangler tett sammenvevde institusjoner av typen NATO eller EU. Kina har de siste årene tatt initiativ til nye regionale og multilaterale institusjoner. Deres videre utvikling er viktig å følge.

3.2.1 FN, institusjoner og internasjonale regimer

Når Asia har 60 prosent av verdens befolkning, må det anses for anakronistisk at kun ett asiatisk land (Kina) er fast medlem av FNs sikkerhetsråd, mens Europa har tre faste medlemmer (Russland, Frankrike og Storbritannia). Kina har imidlertid bidratt til å forhindre at Japan og India blir faste medlemmer. Kina har økt sitt engasjement i FN og dets særorganisasjoner, og det vil kunne forventes at landet i økende grad vil forsøke å forme institusjoner og regimer mer til egen fordel.

Kina og andre asiatiske staters respekt for og utnyttelse av internasjonale avtaler, konvensjoner og institusjoner er et viktig forskningsfelt. Vi trenger forskning om særskilte regimer som nedrustning og ikke-spredningsregimet, suverenitetsprinsippet i folkeretten, menneskerettigheter, avtaler og konvensjoner på klima og miljø-området, havrett og det globale handelsregimet.

Når Asia har 60 prosent av verdens befolkning, må det anses for anakronistisk at kun ett asiatisk land (Kina) er fast medlem av FNs sikkerhetsråd, mens Europa har tre faste medlemmer (Russland, Frankrike og Storbritannia). Kina har imidlertid bidratt til å forhindre at Japan og India blir faste medlemmer. Kina har økt sitt engasjement i FN og dets særorganisasjoner, og det vil kunne forventes at landet i økende grad vil forsøke å forme institusjoner og regimer mer til egen fordel. Kina, men også India, etablerer nå et økende antall regionale institusjoner. Det er viktig å forske på hensikten bak og konsekvensene av disse nye institusjonene, særlig knyttet til Kinas Belt & Road initiativ. Bidrar disse institusjonene til å fylle tomrom og tilby offentlige goder som ikke ivaretas av andre, eller konkurrerer de med eksisterende institusjoner og regimer ?

Nedrustning og ikke-spredning; Asia har fire atommakter: Kina, India, Pakistan og nå også Nord-Korea, i tillegg til at atommaktene USA og Russland begge spiller en rolle i den sikkerhetspolitiske utviklingen i regionen. Forskning trengs om hvordan de asiatiske landene forholder seg til ikke-spredningsavtalen og til mulige tiltak for å dempe regionens militære opprustning.

Nasjonal suverenitet er et av grunnprinsippene i folkeretten. Mens USA og europeiske land de to siste tiårene har åpnet for innblanding i andre land når de utsetter sin egen befolkning for alvorlige overgrep, har flere land i Asia opprettholdt en mer konservativ tolkning av suverenitetsprinsippet. Samtidig har det skjedd en utvikling også i asiatiske land, blant annet når det gjelder Kinas holdning til å beskytte egne interesser i utlandet.

Menneskerettigheter: De fleste asiatiske land har forpliktet seg til å overholde kjerne-konvensjonene om menneskerettigheter (MR). Imidlertid skjer det grove brudd mot MR i en rekke asiatiske land, og disse overgrepene skjer i økende grad mot etniske og religiøse minoriteter. Et eksempel er situasjonen for de etniske minoritetene i Myanmar. Det er behov for studier av de politiske og kulturelle sidene ved overgrep på menneskerettighetene. Det vil også være interesse for prosjekter som tar for seg Norges og andre lands MR-engasjement overfor asiatiske land, herunder MR-dialoger.

Klima og miljø; FN og dets mange underorganer spiller en sentral rolle i global miljøstyring både som arena og aktør. Asiatiske land har forpliktet seg til å følge FNs miljøavtaler og konvensjoner på klima, biologisk mangfold, ozon, samt kvikksølv og kjemikalier. De spiller en sentral rolle for å realisere FNs bærekraftsmål. Det er behov for forskning om hvordan asiatiske land bidrar til utviklingen av globale avtaler/regimer, om drivkreftene bak deres beslutninger, om interessekonflikter innenfor enkeltland på klima- og miljøområdet, og om deres forsøk på å skape «grønn» konkurransekraftig økonomi.

FNs havrettskonvensjon (UNCLOS) er et av de viktigste internasjonale regimene. Havretten hviler på balansen mellom kyststatens rettigheter og fri ferdsel på havet. Denne balansen blir utfordret i Asia, både gjennom stridende rettsfortolkninger og ved bruk av makt. Flere land har overlappende sonekrav i havet, knyttet til strid om suverenitet over småøyer. En ny utvikling er Kinas bygging av kunstige øyer i det omstridte Spratly-området. Det trengs forskning som forener forståelse for de maktpolitiske og juridiske aspektene ved disse konfliktene.

Bretton Woods og det globale finans- og handelsregimet; Bretton Woods-konferansen i 1944 grunnla Den internasjonale bank for gjenoppbygging og utvikling IBRD (nå en del av Verdensbanken) og Det internasjonale pengefondet (IMF), med regler og prosedyrer for å regulere det internasjonale finanssystemet. Innenfor dette systemet har Japan lenge spilt en sentral rolle, og Kina og India har økt sitt engasjement. I kjølvannet av finanskrisen har dessuten G-20-konseptet fått økt innflytelse, hvor fem asiatiske land deltar (Kina, Japan, Sør-Korea, India og Indonesia). Alle de store asiatiske økonomiene er medlemmer av Verdens handelsorganisasjon, som har bidratt til å gi dem tilgang til vestlige markeder og investeringer. Manglende resultater i de siste forhandlingsrundene har imidlertid åpnet veien for et økende antall bilaterale og regionale frihandelsavtaler. Mens USA under Obama ivret for et Trans-Pacific Partnership (TPP), uten Kina, hvor hovedvekten skulle ligge på handel med tjenester og finansielle transaksjoner, gikk Kina inn i forhandlinger om en mer tradisjonell regional avtale om tollfri varehandel (Regional Comprehensive Economic Partnership, RCEP) med ASEAN, India, Japan, Sør-Korea, Australia og New Zealand. Da Donald Trump overtok som USAs president, skrinla han USAs deltakelse i TPP, men prosjektet ble ført videre av andre land parallelt med RCEP. USA innledet i 2018 det som kan bli en handels- og valutakrig med andre land, særlig Kina. Forskning på konsekvenser av de store asiatiske landenes handelspolitikk, og den pågående handelskonflikten mellom Kina og USA, for vekst, samarbeid og stabilitet er av interesse.

3.2.2 Regionale institusjoner i Asia

Den mest utviklede regionale organisasjonen i Asia er Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). Den har bidratt til å unngå væpnet konflikt mellom medlemslandene og bygd opp en konsensus-kultur med ikke-innblanding i andre medlemmers indre anliggender. ASEAN har dessuten lagt grunnlag for et omfattende frihandelsområde og har opprettet en serie institusjonelle rammeverk for toppmøter og samtaler mellom sørøstasiatiske og andre land i Asia, Amerika og

Europa, så som ASEAN+3 (Kina, Japan, Sør-Korea); ASEAN Regional Forum (ARF), East Asia Summit og Asia-Europe Meetings (ASEM), der også Norge er med.

South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC) er en løsere sammenslutning. En utfordring er at Indias dominerende rolle i Sør-Asia bidrar til skepsis i de andre landene. Motsetningsforholdet mellom Pakistan og India har hindret regional tilnærming i Sør-Asia enda mer enn den historiske konflikten mellom Japan og Kina har gjort i Øst-Asia. Forsøk på regionalt samarbeid i Sør-Asia og rundt det indiske hav vanskeligjøres blant annet av forholdet India-Pakistan, og utviklingen er interessant for løsningen av felles utfordringer, for åpne hav og for avspenning og konfliktforebygging som også påvirker Norge. IORA, SAARC, BIMSTEC og ICIMOD er blant organisasjonene som land i regionen søker å utvikle.

ASEAN har etablert en rekke møteplasser for å diskutere sikkerhetspolitiske spørsmål, med ASEAN Regional Forum (ARF) og Asian Defence Ministers Meetings (ADMM-Plus) som de viktigste, men Asia har ingen forsvarsallianse tilsvarende NATO. USAs alliansesystem er basert på tosidige avtaler med Japan, Sør-Korea, Filippinene, Thailand, Malaysia og Australia, og et system av fremskutte baser i Japan og Sør-Korea. Kina har ikke ønsket å inngå noen gjensidig forpliktende allianse-avtaler, men har satset på strategiske partnerskapsavtaler, hvorav de viktigste er med Russland og Pakistan. India har på sin side ført en alliansefri utenrikspolitikk, som nå er under press som følge av Kinas vekst.

Shanghai Cooperation Organization (SCO) med Kina, Russland og de fire sentral-asiatiske republikkene har tatt opp India og Pakistan som fullverdige medlemmer, og flere andre land har observatørstatus. SCO har bidratt til respekt for grensene mellom statene i Sentral-Asia og til et nært anti-terrorsamarbeid, men vil neppe få noen sentral sikkerhetspolitisk rolle. De tre ledende økonomiene i Nordøst-Asia, Kina, Sør-Korea og Japan, har fortsatt ikke etablert noe institusjonelt samarbeid.

Mens særlig ASEAN gjennom ARF og ADMM-Plus har vært en viktig møteplass for stormaktene, stilles det nå spørsmål ved om den økte rivaliseringen mellom Kina og USA kan hindre videre vekst i regionale institusjoners rolle. Utviklingen av alliansemønstre og institusjonelt samarbeid i Asia er et viktig forskningstema.

3.3 Økonomisk vekst, utvikling og global konkurranse

Bruttonasjonalproduktet (BNP) til de tre største økonomiene i Asia; Kina, Japan og India, er tilsammen større enn USAs BNP, og større enn EUs samlede BNP. I tillegg har både Sør-Korea og Indonesia store nok økonomier til medlemskap i G-20. Endringer i den økonomiske veksten i asiatiske land har med andre ord stor betydning for internasjonal økonomi. Det er imidlertid stor forskjell i økonomisk vekst mellom landene i Asia. Det er også forskjeller med hensyn til fordeling, hvor enkelte land har en relativt rettferdig fordeling av vekst og velferd, mens det i andre land har oppstått store sosiale skjevheter. De store forskjellene mellom land når det gjelder vekst og sosial ulikhet åpner for viktige spørsmål knyttet til effekten av ulike utviklingsmodeller.

Mens enkelte land i Asia fortsatt er lavinntektsland med en stor andel av jordbruk og/eller arbeidsintensiv industri, har andre land klatret raskt på verdistigen og konkurrerer med USA og Europa innenfor høyteknologi-segmenter. Det er viktig å forstå hvordan asiatiske land har skaffet seg en sterk konkurranseevne innen visse sektorer, og hvilken rolle forskning, internasjonalt samarbeid og økonomisk politikk (åpne markeder eller proteksjonisme og beskyttelse av egen industri) har spilt.

Særlig Kina, men også Japan, Sør-Korea og nå også India står for en økende andel av verdens utenlandske direkte investeringer. Det er viktig å forstå hvilke konsekvenser investeringsmønstre har for vekst, konkurransevne og fordeling.

Av særlig interesse er det også å følge Kinas rolle som utviklingsagent. Dette gjelder kanskje særlig Kinas store utenrikspolitiske signaturprosjekt, *Belt and Road initiative (BRI)*, som har blitt en fellesnevner for en lang rekke prosjekter med mål om å knytte infrastruktur og politiske forbindelser mellom Beijing og verden. BRI har i realiteten form av et stort antall bilaterale forhold av varierende karakter og innhold knyttet opp til ulike geografiske formater, aller mest fremtredende i Asia selv.

3.3.1 Økonomisk vekst, teknologi og utviklingsmodeller

Forskjellene i økonomisk vekst og styresett i Asia åpner for viktige og interessante studier av effekten av ulike utviklingsmodeller, fra markedsliberale til mer statskapitalistiske modeller, og vurderinger av hva som gir best grunnlag for økonomisk utvikling, både i Asia og andre regioner. Flere land i Asia blir dessuten viktigere bidragsytere til innovasjon og utvikling av nye løsninger på teknologiske, økonomiske og sosiale utfordringer. Forskning på og samarbeid med asiatiske innovative kunnskapsmiljøer vil kunne fremme de innovative ressursene i norske institusjoner.

Flere av landene i Asia står foran en mulig overgang fra mellominntektsland til høyinntektsland, noe som ofte innebærer omstilling fra en økonomi basert på råvareproduksjon, eksport og industriproduksjon til en økonomi mer preget av innovasjon, teknologi og grønn vekst. Dette er krevende prosesser, ikke minst fordi mange land i Asia må omstille seg raskere enn hva som var tilfelle i Europa. Arbeidsmarkeder og arbeidsforhold som tidligere ga grobunn for økonomisk vekst er i endring. Arbeidstakeres krav om anstendig arbeid og inkluderende vekst står høyt på den nasjonale og globale agendaen, sammen med økende fokus på bedrifters samfunnsansvar. Effektiv, inkluderende og bærekraftig omstilling av økonomier fordrer restrukturering av politiske styringsmekanismer, markeder, arbeidskraft og investeringer, samt deltakelse i globale verdikjeder, for å unngå å bli fanget i den såkalte «mellominntektsfellen».

De største økonomiene i Asia satser nå strategisk på teknologisk utvikling og digitalisering. Både gjennom statlige forsknings- og innovasjonsmiljøer og i regi av private selskaper har man i Asia sett en rask utvikling av teknologi og digitale handels- og betalingsløsninger, medieplattformer og tjenester som er blitt blant de mest brukte i verden. Selskaper fra Kina, India, Japan og Sør-Korea er betydelige aktører innen telekommunikasjon og digitale tjenester, inkludert sosiale og digitale medier.

Den omfattende teknologiske endringen og digitaliseringen som finner sted i Asia har konsekvenser på ulike plan. Endringene kan bidra til å binde sammen nye markeder og skape nye arenaer for utvikling, men påvirker også samfunn og mennesker. Økende bruk av kunstig intelligens og større grad av robotisering i produksjonskjeder endrer forhold i og mellom arbeidsmarkeder. Stor arbeidsstyrke og tilgang til billig arbeidskraft er ikke lenger i samme grad et konkurransefortrinn for økonomisk vekst. Med arbeidsmarkeder og sysselsetting i endring stilles nye krav til høyere utdannet arbeidskraft, og teknologisk utvikling kan føre til skjev vekst og ulik deltakelse.

Forskjellene mellom Kina og India viser hvordan billig arbeidskraft, teknologisk utvikling og digitalisering som konkurransefortrinn kan ha ulike konsekvenser i ulike land. Kina åpnet sin økonomi samtidig med starten på globaliseringen fra slutten av 1970-årene og oppnådde en vedvarende høy vekst basert på arbeidsintensiv industri. Kina har siden evnet å klatre på verdistigen, og er nå relativt godt posisjonert til å spille en sentral rolle i digitaliseringens tidsalder. India kom senere inn i den globale økonomien, og selv om landet har en rekke teknologibedrifter, kan det bli krevende for India å dra nytte av sitt store overskudd av arbeidskraft fordi globale verdikjeder nå i større grad enn tidligere er drevet av teknologi og digitalisering.

Ny teknologi og digitalisering åpner dessuten for nye former for overvåkning og lagring av sensitiv informasjon. Det vil være viktig med nærmere analyser av hvilke sosioøkonomiske og politiske forhold som best fremmer teknologisk utvikling og innovasjon, både nasjonalt og globalt.

Samtidig som mange asiatiske land har høy økonomisk vekst og rask teknologisk utvikling, står de fleste land i regionen overfor betydelige utfordringer knyttet til sosial sikkerhet, velferd og store demografiske endringer. Befolkningen lever lengre og det fødes stadig færre barn. Både økonomiske forskjeller og aldring gjør det utfordrende å utvikle ordninger for sosial sikkerhet og velferd. Skattesystemer og omfordelingsordninger virker ulikt i de enkelte landene. Hvordan pensjonsforpliktelser og stigende helseutgifter skal møtes blir et fellestema, og hvordan noen land velger å løse disse utfordringene kan igjen påvirke utviklingen i andre land. Utformingen av bærekraftige velferdsordninger i lav- og mellominntektsland med stor befolkningstetthet og aldring blir sentralt for å forstå fremtidig utvikling.

Hvem som har tilgang til grunnleggende velferdsordninger, hvordan disse organiseres og hvilken tiltro/oppfatning befolkningen har til disse ordningene vil påvirke sosiale og politiske forhold i alle land. Ulikhet, ulike rettigheter og tilgang til sosial sikkerhet kan bli sett på som urettferdig og gi grobunn for politisk mobilisering, også på tvers av asiatiske land. Stater og myndigheters evne og vilje til å sette sosial og økonomisk ulikhet på agendaen vil være viktig for fremtidige endringer i Asia, både når det gjelder økonomisk, politisk og sosial utvikling. Det har til nå vært lite arbeidsmigrasjon mellom land i Asia, men hvis dette endrer seg, vil det på grunn av den store befolkningen i regionen kunne bli et viktig tema.

3.3.2 Urbanisering og nye middelklasser

Det har til nå vært lite arbeidsmigrasjon mellom land i Asia, men flere av Asias økonomier er i økende grad avhengig av å importere billig arbeidskraft utenfra. Til tross for vanskelige arbeidsforhold og liten tilgang til velferdsgoder, vokser denne type migrasjon. Hvordan migrasjonen påvirker økonomier, samfunnsstrukturer og regionalt samarbeid blir viktig å følge i fremtiden.

Selv om migrasjon mellom land til nå har vært begrenset er det storstilt migrasjon innad i mange land. Asia huser i dag godt over halvparten av verdens urbane befolkning og et økende antall av verdens «megabyer». Migrasjon til storbyer medfører store endringer i befolkningssammensetning, arbeidsmarked, økonomi og miljø og byr på utfordringer knyttet til blant annet forurensning, fattigdom og kriminalitet, velferdsordninger, forurensning, byutvikling samt sosial og økonomisk ulikhet. Hvordan land i Asia administrerer og responderer på urbanisering har mye å si for deres utvikling, og det er store regionale variasjoner. Mens noen byer forsøker å bremse innvandring fra rurale områder, er andre opptatt av å bygge en bærekraftig infrastruktur og «smart cities» slik at de kan håndtere en raskt økende befolkning.

Økonomisk vekst og urbanisering fører til dannelsen av en større middelklasse i mange asiatiske land.

Fremveksten av en middelklasse endrer forventninger til styresett og påvirker forbruksmønstre med konsekvenser for både den lokale og den globale økonomi og bærekraft. Det er viktig å øke forståelse av sosiale, kulturelle og økonomiske faktorer som påvirker handlingsmønstre og motivasjoner innad i fremvoksende grupper i samfunnet.

3.3.3 Global konkurranse

De fleste asiatiske land er tett integrert i globale verdikjeder som knytter land, områder og selskaper sammen og er derfor blitt sentrale økonomiske aktører innenfor mange sektorer, derav flere med stor betydning for Norge. Endringer i asiatiske lands rolle i verdikjedene har stor betydning. Mens for eksempel Kina tidligere har vært en stor eksportør av arbeidsintensive varer, flyttes deler av denne industrien nå til andre land i Asia, og til andre regioner. Videre har Kina i mange år vært verdens største forbruker av mineraler og andre råvarer, noe som har bidratt til å presse råvareprisene opp. Dette kan imidlertid endre seg etterhvert som Kina klatrer i verdikjeden og landets råvareimport reduseres.

Investeringer fra asiatiske aktører, i særlig grad Kina, i andre verdensdeler har økt raskt gjennom flere år. Mens Kina på 1990-tallet og tidlig 2000-tallet i stor grad investerte i utviklingsland, skjer investeringene nå hovedsakelig i USA og Europa. Japanske selskaper etablerte tidlig sterke globale merkevarer, og har senere blitt etterfulgt av sørkoreanske selskaper. Nå forsøker kinesiske og indiske selskaper å lykkes med det samme, både gjennom egen innovasjon og oppkjøp av utenlandske selskaper.

Flere asiatiske land, spesielt Kina, Japan, Sør-Korea og India, blir dessuten stadig viktigere utviklingspolitiske aktører i fattige utviklingsland – regionalt og globalt. Kina i Afrika er det mest innlysende eksemplet. Dette har både økonomiske, sosiale og politiske dimensjoner som er viktige å forstå, ikke minst sett ut fra norske interesser innen bistand og bærekraft. Problemstillinger knyttet til den maktstillingen Kinas voksende markedsdominans innebærer er også viktige i et bredt sikkerhetspolitisk perspektiv.

Et viktig forskningstema vil være hvordan asiatisk kapital påvirker markeder og aktører i andre deler av verden, herunder både i utviklingsland og mer modne markeder. Et beslektet tema er hvorvidt asiatiske land fremmer frihandel og lar sine selskaper opptre på likeverdige vilkår, og i hvor stor utstrekning landene vil føre en konkurransevridende og/eller proteksjonistisk politikk i form av subsidier, insentiver, toll og avgifter på hjemmehbane, eller gjennom handelsavtaler og gunstige lån. I hvilken grad er asiatiske land villige til å ta i bruk sanksjoner, og hvor åpne er deres forsknings- og innovasjonsmiljøer for internasjonalt samarbeid?

3.4 Klima, miljø og ressurser

Klimaendringer, miljø- og energiutfordringer er globale problemstillinger som fordrer internasjonalt samarbeid. Asia står overfor store klima- og miljøoppgaver, det er knapphet på ressurser, og mange av de mest forurensede byene i verden ligger her. Miljø og klima står sentralt i Norges fremtidige forhold til Asia og vil være viktige samarbeidsområder i årene fremover.

Virkingen av klimaendringer blir følt globalt, og land i Asia er blant de som er mest utsatt. I tillegg til reduksjon av klimagasser, har sårbarhet og tilpasning blitt stadig viktigere da klimaendringene har store økonomiske og sosiale konsekvenser. Havnivået stiger og lavtliggende og overfylte kystbyer i mange land er utsatt. Naturlige økosystemer tjener som viktige buffere mot oversvømmelse og ekstreme værforhold og må derfor beskyttes og bevares. FNs Klimapanel advarer om at 20-30% av jordens arter er utrydningstruet grunnet klimaendringer, som også forsterker effekten av enda mer alvorlige trusler mot biologisk mangfold som arealbruksendringer og forurensning. FNs naturpanel (IPBES) slår fast at biologisk mangfold er sterkt truet, der bl.a. fiskebestandene ventes å være utfisket innen 30 år. Å motvirke tapet av biologisk mangfold vil imidlertid også styrke beredskapen overfor klimaendringer samtidig som lite gjennomtenkte klimatiltak i seg selv kan øke presset på naturmangfoldet gjennom plantasjedrift og produksjon av bioenergi. Avskoging og rehabilitering av skog er sentral tematikk i mange asiatiske land, ikke minst i Indonesia som er et hovedsamarbeidsland for Norges klima og skoginitiativ.

Tilgang på ren energi er en utfordring for mange land i Asia hvor kull utgjør en stor andel av energibildet. Kull forurensner og bidrar til helseskadelig luft - nærmere 6 millioner mennesker antas å dø hvert år på grunn av de skadelige effektene, med India, Kina, Pakistan og Bangladesh på topp. Vann, jordsmonn og havene forurenses. Hav og fiskerier påvirkes, og det er store utfordringer med forvaltning av levende ressurser i havene, samt fra forurensning, særlig ved utslipp fra land. Folk stiller i økende grad krav til sine politiske ledere om å sikre rent vann, luft og sikker mat. Med høyere levestandard i asiatiske land kommer også økt forbruk, og byer i Asia sliter med en kraftig økning i fast avfall. Havforurensning (forsøpling, forsurening, økt havtemperatur) står høyt på den internasjonale dagsordenen og er et fokusområde for Norges samarbeid med asiatiske land. Plastforsøpling er et særlig stort problem i Sørøst-Asia. Problemstillingene er nært knyttet til avfallshåndtering og generelle styringsutfordringer i og mellom land.

Samtidig vil klimaendringer gjøre landbruk og matproduksjon i regionen vanskeligere og dyrere. I enkelte land kan risavkastningene reduseres med opptil 50 prosent innen 2100 dersom det ikke gjøres tilpasningsarbeid. Antall klima- og miljøflyktninger er ventet å øke kraftig i årene som kommer på grunn av tørke, flom og naturkatastrofer, noe som igjen kan føre til konflikter og kamp om ressurser. Bevisstheten rundt klimasårbarhet er økende. Samtidig ser land mulighetene for økt økonomisk aktivitet og jakt på ressurser i Arktis, og det er en voksende interesse for regionen, ikke minst på grunn av fremtidige behov for energi og naturressurser. Økt energibehov i Asia innvirker på globale energimarkeder, olje og gass.

Gjennom Agenda 2030 og FNs bærekraftsmål, samt Paris-avtalen av 2015 har asiatiske stater påtatt seg en rekke klima- og miljøpolitiske mål. Det er avgjørende med globalt og tverrfaglig samarbeid om forskning rundt måloppnåelser.

Programmet vil fokusere på følgende temaområder:

- Resurser i Asia under press
- Det grønne skiftet: miljø- og klimapolitikk nasjonalt og internasjonalt
- Myndigheter, lokalsamfunn, og miljøaktivisme

3.4.1 Resurser i Asia under press

Land i Asia er rike på ressurser. Samtidig er de under press grunnet befolkningsvekst, rask industrialisering, ødeleggelse av naturområder og fremvekst av store byer. En utfordring for mange land er knapphet på ferskvann som en følge av klimaendringer og forurensning. Forurensede

ferskvannskilder gjør vann uegnet til menneskelig bruk, og forurensede elver og sjøer medfører fiskedød. Vannforbruket i regionen øker med befolkningsvekst, økonomisk utvikling og endret forbruksmønster. Flom, tørke og erosjon har konsekvenser for jordbruket, og dermed for matforsyningen. Redusert fiskebestand i kystfarvann og økende etterspørsel etter fisk øker kampen om ressursene i havet. Kina har verdens største fiskeflåte som opererer i andre lands farvann eller på det åpne hav. Avskogingen i Asia antas å være verdens høyeste globalt og bidrar til klimaendringer. Store områder med regnskog i Indonesia og Malaysia er hugget til fordel for produksjon av papir og palmeolje, med India og Kina som de største importørene. Kina med sine begrensede skogressurser og store etterspørsel bidrar til ødeleggelse av skog og illegal skogsdrift i Myanmar, Laos og Vietnam. Det er behov for forskning om forhold relatert til knapphet på ressurser i asiatiske land, hvordan det påvirker regionen og forhold mellom landene, hvorvidt de kan gi opphav til konflikter og samarbeidsmuligheter både innad og mellom landene i regionene.

3.4.2 Det grønne skiftet: miljø- og klimapolitikk nasjonalt og internasjonalt

Norge har som mål å være en aktiv pådriver for en bærekraftig global miljø- og klimapolitikk. I de siste årene har store aktører som USA og Russland vist lite vilje til å lede an i innsatsen for å få ned globale klimagassutslipp. USA har trukket seg fra Paris-avtalen, mens EU og flere store utviklingsland har bekreftet sine forpliktelser. Land i Asia bidrar sterkt til de store klimautslippene. Kina er det største utslippslandet av karbon grunnet stor andel kull i energiforbruket og stod for 28% av verdens utslipp i 2016. Indias utslipp er raskt på vei opp. Landene i Asia trengs som sentrale aktører i den globale klimapolitikken.

Det er viktig med forskning på hvilken rolle Asia vil spille i arbeidet med å nå bærekraftmålene og Paris-avtalen. Hvilke hindre finnes for et effektivt miljø og klimaregime i Asia? Hvordan påvirkes klimapolitikken av den nye situasjonen etter at USA har trukket seg fra Paris-avtalen? Hvilke nye allianser er mulige?

Det grønne skiftet er et sentralt tema for mange land i Asia. Fornybare energiløsninger er på fremmarsj mange steder, som i Kina og India. Store omstillinger i energistrukturen, omlegging av industri og teknologiske løsninger er sentrale komponenter for å nå målene om reduserte karbonutslipp. En økning i andelen fornybar energi er muligens den største utfordringen i det grønne skiftet. Det er økende bevissthet hos myndigheter og særlig den urbane middelklassen rundt den tradisjonelle vekstmodellen basert på tilgang til billig energi (stort sett kull) ikke er bærekraftig. Samtidig er mange land i Asia i en utviklingssituasjon hvor fattigdomsreduksjon og økonomisk vekst er prioritert, noe som kan medføre konflikt mellom miljø og økonomi. Kjernekraft vurderes som et alternativ til fossilt brennstoff, til tross for atomkatastrofen i Fukushima i Japan 2011. Japan er i ferd med å eksportere atomteknologi til andre land i Asia, bl. a. India og Vietnam. Det er ønskelig med forskning som sammenligner de ulike landenes klimapolitikk.

Asias rolle i det internasjonale energimarkedet øker, og det trengs forskning om i hvilken grad det vil påvirke markedsutvikling og tilgjengelighet i vår del av verden. Hvordan asiatiske land kan utnytte sine havressurser (blå økonomi) på en bærekraftig måte har så langt fått for lite oppmerksomhet. Enkelte land i Asia har kommet lenger i det grønne skiftet enn andre, det finnes muligheter for

kobling og læring blant asiatiske markeder, og forskning om hvordan land samarbeider lærer av hverandre kan få stor betydning.

3.4.3 Myndigheter, lokalsamfunn og miljøaktivisme

Politikkutforming og implementering krever samarbeid og forståelse mellom mange forskjellige aktører og agendaer, som forvaltning, næringsliv, academia, ikke-statlige interesser (sivilt samfunn/NGOer) og tenketanker som påvirker politikk. Forskning trengs om hvordan klima- og miljøpolitikk utformes og om hvilke aktører som har størst innflytelse. Forskningen bør sikte mot å forstå så vel hindringer som drivkrefter bak initiativer i det grønne skiftet.

Videre er det behov for forskning om gjennomføring av politikken av hvordan folk i Asia tilpasser seg klimaendringer og miljøproblemer, hvordan de påvirkes økonomisk og helsemessig av endringer i landbruket, matforsyning og tilgang på drikkevann og av migrasjon og endrede sosiale relasjoner. Det er viktig å kartlegge hovedlinjene i den offentlige debatten om klima- og miljøspørsmål i asiatiske land, og hvordan f.eks. religiøse og filosofiske tradisjoner og endringer i medielandskapet påvirker debatten.

3.5 Sosial, politisk og ideologisk endring

Asia omfatter svært varierte politiske systemer og samfunnsstrukturer, og mye er i endring. Rask økonomisk vekst og urbanisering, endringer i befolkningssammensetning, økt tilgang til utdanning og bedre helse fører til store sosiale endringer. Nesten alle land i Asia øst for Iran har opplevd en betydelig økning i forventet levealder. I urbane så vel som rurale samfunn løftes noen grupper frem mens andre marginaliseres. Ikke minst endres kvinners posisjon i en del asiatiske samfunn. Økonomisk utvikling, politisk uro og miljømessige endringer leder til migrasjon internt i land og noen ganger også over grenser, selv om de rike landene i regionen har vært restriktive når det gjelder å gi varig opphold.

Nye og rimelige mobile og digitale produkter og tjenester har åpnet for utstrakt utveksling av informasjon og meninger, noe som kan føre til mobilisering langs nye og gamle skillelinjer og nye former for identitetstilhørighet. Endring skjer i ulik takt og med ulik tyngde blant forskjellige land og grupper i Asia. Nye og gamle allianser utvikles, ny og gammel rivalisering når overflaten og danner bakteppe for mobilisering og handling, så vel for myndigheter som for aktører nedenfra i samfunnet. For å forstå skiftene Asia står ovenfor, er forståelsen av disse endringene og bakgrunnen for dem grunnleggende.

3.5.1 Makt og opposisjon

Økt utdanningsnivå og deltakelse fra flere samfunnsaktører, koblet sammen med tilgjengelige og digitale kommunikasjonsverktøy og tjenester, legger til rette for økt grad av formell og uformell organisering i det sivile samfunn – her bredt definert som aktører som ikke er direkte er styrt eller finansiert av staten.

Mange former for organisering har potensial til å påvirke, politisk og sosialt. Enkeltpersoner og grupper, som oppfatter sine interesser truet eller motarbeidet av konkurrerende samfunnsgrupper

eller myndigheter, gjør bruk av ulike former for aktivisme. Mobiliseringen kan ta mange former. Lokale protester tar ofte utgangspunkt i konkrete og lokale forhold knyttet til lønn og andre arbeidsforhold. Bredere mobilisering er ofte knyttet til politiske krav om innflytelse og medbestemmelsesrett. Ambisjon om endring kan relateres til lokale forhold innenfor eksisterende samfunnsstruktur og kultur, nye politiske prioriteringer eller grunnleggende endringer av statsstrukturer og regimer.

Makthavere så vel som opposisjonelle grupperinger søker støtte i både etablerte og fremvoksende grupper. Hvilke strategier de tar i bruk, og hvordan de blir møtt, kan ha stor betydning for land og regimers utvikling. I noen tilfeller fungerer kooptering inn i det etablerte maktapparatet, i andre tilfeller er sensurering, undertrykking og maktbruk motsvaret. Mer eller mindre velfungerende rettsystemer og rettskulturer kan spille viktige roller.

Innsikt i utviklingen når det gjelder politisk deltakelse, representasjon og mobilisering er avgjørende for å forstå de pågående endringene i Asia, både nasjonalt og regionalt.

3.5.2 Ideologisk endring

Asia utgjør et lappeteppes av ideologiske, religiøse og filosofiske tradisjoner og strømninger. Dette gjelder i så vel demokratiske som autoritære regimer. Nasjonalistiske holdninger er sterke i mange befolkningsgrupper og både sittende regimer og opposisjon kan utnytte stemninger og enkelthendelser til sin fordel. Skolebøker, tradisjonelle medier så vel som nye kommunikasjonsformer kan brukes til å spre så vel konfliktfremmende som konfliktdepende budskap. Populærkultur, som litteratur, film, musikk og serier, blir både mer tilgjengelig og mer fragmentert.

Samtidig utfordrer sosioøkonomiske, politiske og miljømessige endringer etablerte verdensbilder, ideologier og fortolkninger. Sosialisme med kinesiske kjennetegn, så vel som indiske politikeres ideer om liberalt demokrati, utfordres ettersom ulikhetene øker og nye samfunnsgrupper gjør seg mer gjeldende. Sittende regimer søker gamle og nye legitimerende ideer. Også i opposisjon søkes det etter fortolkninger som kan samle bred støtte i kampen mot et regime. En klar trend over tid har vært større innslag av ideologiske uttrykk som forener varianter av nasjonalistiske eller populistiske budskap med gamle religiøse, filosofiske og moralske prinsipper, språk eller andre former for kulturell tilhørighet og uttrykk. Dette skjer i majoritets- så vel som minoritetsgrupper og kan bidra både til skjerpede motsetninger innad i stater (som Indonesia) og til økende motsetninger mellom land (som mellom Korea og Japan).

Samtidig er sekularisering en tydelig trend i mange samfunn, og nye ekteskapsmønstre og autoritetsstrukturer er indikatorer på vesentlige endringer som preger individer, samfunn og styresett.

3.5.3 Styresett, demokrati og rettigheter

Asia rommer mange ulike former for statsmakt, fra eneveldige monarkier (Brunei) og autoritære stater (Kina, Nord-Korea, Vietnam, Laos) til relativt stabile demokratier (India, Japan, Sør-Korea, Taiwan). Regimer har mange strategier for å sikre legitimitet, som demokratiske valg, vektlegging av utvikling og resultater, og populistisk retorikk basert på etniske og religiøse fortolkninger og fiendebilder, som vi blant annet ser i Myanmar.

Etter flere tiår med en forsiktig utvikling i retning av mer demokratiske styresett, har vi i de siste årene sett en motsatt trend i retning av mer autoritære styresett. Demokratiske prinsipper og individuelle menneskerettigheter er under kraftig press. Ny digital teknologi brukes til å utvikle effektive politistater, med tilgang til alle typer opplysninger om innbyggerne. Utviklingen truer både allmenne og politiske rettigheter knyttet til valg og frie ytringer og fri debatt, og minoritetsrettigheter ment å beskytte etniske, seksuelle, religiøse og andre minoriteter mot diskriminering.

Korrupsjonen er utstrakt i mange asiatiske land og viser seg i flere former. Transparency International sin vurdering fra 2017 er at Afghanistan, Nord-Korea, Kambodsja, Bangladesh og Laos er blant verdens mest korruperte land. I Sør-Korea ble den sittende presidenten i 2017 tvunget til å gå med bakgrunn i en stor korrupsjonsskandale, og i Kina fortsetter en storstilt kampanje mot korrupsjon i alle deler av myndighetsapparatet. Korrupsjon virker inn på mange økonomiske, sosiale og politiske forhold og kan påvirke så vel lokalsamfunn som utenlandske bedrifter sine etableringer i regionen.

Over store deler av Asia forsøker myndigheter å øke sin egen og begrense befolkningens tilgang til sensitiv informasjon. Ny teknologi og sosiale medier både fremmer og hemmer mulighetene til å delta i fri debatt. Domstoler og rettsapparaters evne til å stå imot skiftende grader av politisk press, og lovgivende myndigheters evne til å fremme og tilpasse lover som kan møte dagens sosiale og teknologiske endringer, er avgjørende for mennesker og gruppers rettsbeskyttelse. Mange er opptatt av at både nasjonale og utenlandske aktører skal ta mer ansvar for utviklingen i land og regioner hvor de er sterkt tilstede. Bedrifters samfunnsansvar er viktig i denne sammenhengen.

Forståelsen av menneskerettigheter som universelle og gyldige på tvers av kulturer og styresett blir stadig utfordret, og mange snakker åpent om en «kinesisk modell» for utvikling som andre land kan etterligne.